

BIULETYN WYCHOWAWCZY

RADY PEDAGOGICZNEJ

ZESPOŁU SZKÓŁ SPECJALNYCH NR 39

W ZABRZU

NR 3/2010/2011

Na podstawie Internetu i tekstów źródłowych opracowała:

Ewa Wnorowska
Pedagog szkolny

WYCHOWANIE BEZ PORAŻEK W SZKOLE

W powszechnej opinii istnieje definicja " idealnego nauczyciela, w którą wierzy także większość przedstawicieli naszego zawodu. Oto idealny nauczyciel:

1. Dobry nauczyciel jest spokojny, zawsze zrównoważony, nie daje się wyprowadzić z równowagi. Nigdy nie traci wewnętrznego " chłodu „, nie daje się ponieść emocjom.
2. Dobry nauczyciel jest bezstronny i wolny od uprzedzeń. W oczach dobrego nauczyciela wszyscy są równi. Nie jest rasistą i nie ma uprzedzeń, co do płci.
3. Dobry nauczyciel potrafi ukrywać swe uczucia przed uczniami i zawsze tak postępuje.
4. Dobry nauczyciel w równym stopniu akceptuje wszystkich uczniów. Nigdy nie ma swoich faworytów.
5. Dobry nauczyciel uczy w atmosferze atrakcyjnej, pobudzającej do myślenia, swobodnej, choć zarazem spokojnie i w sposób uporządkowany.
6. Dobry nauczyciel jest przede wszystkim konsekwentny. Ma niezmiennie usposobienie, nie okazuje stronniczości, nie zapomina się, nie wpada w dobry lub zły nastrój, nie popełnia błędów.
7. Dobry nauczyciel zawsze zna odpowiedź. Swą mądrością przewyższa uczniów.

8. Dobrzy nauczyciele wspomagają się wzajemnie, tworzą jednolity front wobec uczniów, niezależnie od swych osobistych uczuć i przekonań.

Według Gordona są to MITY! Wymagają od nauczycieli zaprzeczenia tego, że są zwykłymi ludźmi mającymi zwykłe, ludzkie słabości. Nauczyciele, którzy przymierzają się do tego modelu, często są sfrustrowani. Gordon przedstawia zespół umiejętności nauczycielskich, które pomagają wydoszcznić się z pułapki MITÓW i pozwalają zachowywać się autentycznie. Uczy metod niezbędnych do utrzymania dyscypliny w klasie, i umożliwiających nauczanie bez grania żadnej roli, bycia prawdziwym wobec siebie i uczniów.

DOBRY KONTAKT

MIĘDZY NAUCZYCIELEM I UCZNIEM

Stosunki między nauczycielem i uczniem są dobre, jeśli cechuje je:

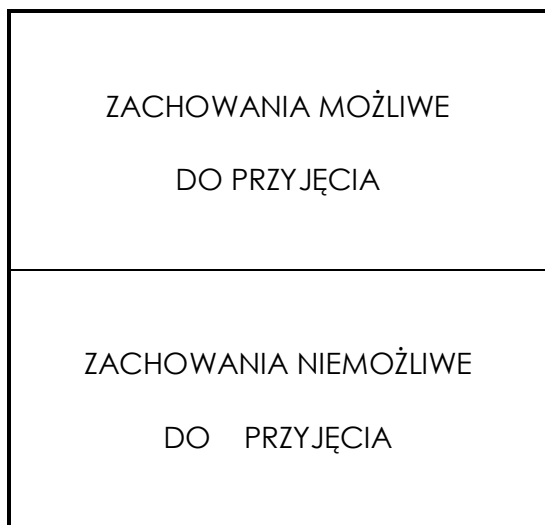
1. Wzajemna otwartość i szczerłość, czyli uczciwość we wzajemnych kontaktach.
2. Wzajemna troska i poszanowanie, czyli każdy wie, że jest ceniony i dostrzegany przez drugą stronę.
3. Współzależność, wzajemna zależność, będąca przeciwieństwem zależności jednostronnej.
4. Poszanowanie odrębności pozwalające na rozwój zamierzeń i indywidualności.
5. Wzajemne uwzględnianie oczekiwań i potrzeb, tak by nic nie działało się kosztem którejś ze stron

JAK PATRZYMY NA STOSUNKI

UCZEŃ - NAUCZYCIEL

Relacje między nauczycielami a uczniami rozwijają się w wyniku obserwacji i oceny zachowań. Nauczyciele obserwują i oceniają zachowanie uczniów. To samo czynią uczniowie względem zachowań nauczycieli. Forma i treść werbalnej oceny tych zachowań wpływa na kształtowanie **dobrych lub złych kontaktów nauczyciel - uczeń**. Oceniając zachowania uczniów każdy nauczyciel stosuje swój system oceny tych zachowań, który można nazwać " OKNEM ". Każdy nauczyciel patrzy przez swoje " OKNO". Jedne zachowania akceptuje, inne nie, bo zakłócają one proces nauczania i uczenia się. Mówiąc inaczej jedne zachowania są dla nas „możliwe do przyjęcia” a inne " niemożliwe do przyjęcia ", bo zwyczajnie nam przeszkadzają.

OKNO

Najlepiej byłoby, by linia graniczna " OKNA " przebiegała u wszystkich w tym samym miejscu prostokąta. Jednak tak zdarza się bardzo rzadko, bo ludzka akceptacja drugiego człowieka jest zmienna. Zależy zarówno od naszego charakteru jak też pory dnia. Reagujemy na tę samą sytuację inaczej rano, kiedy jesteśmy wypoczęci, wyspani a inaczej po paru godzinach pracy. Coś, co nie przeszkadza nam rano, może być nie do zniesienia na siódmej lekcji. Także od charakteru nauczyciela zależy, że jedni uznają wiele zachowań za niemożliwe do przyjęcia a inni przeciwnie. Ta różnica jest bardzo ważna.

Pod względem reakcji nauczycieli na zachowania uczniów można wyróżnić dwie skrajnie różne grupy: nauczycieli " **AKCEPTUJĄCYCH** " i nauczycieli " **NIEAKCEPTUJĄCYCH** "

U bardzo krytycznych i osądzających nauczycieli okno zachowań nie do przyjęcia jest duże. Nauczyciele tacy sądzą, że ciągle oceniając i krytykując, muszą skupić ucznia na jego słabościach i błędach. Są przekonani, że jeśli uczeń ma się zmienić to bodziec musi przyjść z ich strony, bo uczniowie nie mają motywacji do samoistnej poprawy. Prawda jest jednak taka, że nadmiar negatywnych ocen nie wywołuje zmian, lecz je tłumi. **Na takich nauczycieli wielu uczniów reaguje obronnie**; buntują się i mszczą, prowokują żeby stwierdzić, jak daleko mogą się posunąć.

Określają nauczyciela mianem "sztywniak", "ważniak". Oto przykładowa opinia ucznia: " Nienawidzę zajęć z tą nauczycielką. Czuję się jak insekt pod mikroskopem. Tak bardzo się boję, bym nie zrobił nic złego, że cały czas jestem napięty i myślę się w najprostszych sprawach. Potem wściekam

się z tego powodu. Nie sądzę, by Panią można było w jakikolwiek sposób zadowolić. To jest po prostu niemożliwe „.

Nauczyciele akceptujący są bardziej elastyczni. Istnieje więcej zachowań, które są w stanie tolerować. Mniej osądzają i mniej narzucają swoją wersję tego, co dobre i złe. Są bardziej akceptowani, bo nikt z nas nie lubi być ciągle osądzany i źle oceniany.

CZYJ TO PROBLEM?

Aby nie być nauczycielem nie akceptującym, tracącym czas na krytykanctwo i pouczanie uczniów, czy nauczycielem, który nie potrafi zapanować nad klasą, należy rozróżniać problemy, które w toku nauczania mogą pojawić się w klasie. Jeśli nauczyciel każdy problem w klasie traktuje jako swój problem i czuje się odpowiedzialny za jego rozwiązanie, to taka jego postawa zakłóca proces nauczania i uczenia się. Wszystkie sytuacje klasowe należy więc rozważnie dzielić na problemy uczniów (z nimi oni sami powinni sobie poradzić, a my się nimi nie denerwujemy) i problemy nauczycieli (to te, które w sposób realny na nas wpływają, zakłócając proces nauczania).

PROBLEM UCZNIĄ (nie ma długopisu, patrzy przez okno)
BRĄK PROBLEMÓW obszar nauczania i uczenia się
PROBLEM NAUCZYCIELA (uczeń rysuje ławkę)

JAK POSTĘPOWAĆ, GDY UCZEŃ MA PROBLEM?

Problemów uczniowskich nie da się pozostawić w domu. Często objawiają się one w szkole brakiem zdolności uczestniczenia w lekcjach poprzez takie czy inne zachowania. Uczeń nie odrabia zadań domowych, przychodzi brudny na lekcje, bywa głośny, patrzy przez okno. Są to komunikaty, że uczeń ma jakiś problem. Jest to jego problem. Nie musi nam przeszkadzać i nie zakłóca generalnie procesu nauczania. Ale co z nim zrobić? Reakcje nauczycieli na problemy które widzą u uczniów można podzielić na reakcje blokujące i reakcje „otwierające” - komunikatywne. Wśród tych pierwszych Gordon wyróżnia 12 blokad, czyli takich reakcji nauczyciela, które hamują proces komunikacji, bo nauczyciel posługuje się językiem nie akceptacji, w którym skupia się znaczenie "to twoja wina". Posługiwanie się takim językiem jest niewłaściwe zarówno, gdy uczeń ma problem jak i gdy to nauczyciel ma problem.

JĘZYK NIEAKCEPTACJI

12 BLOKAD WG GORDONA

- Rozkazywanie, kierowanie, komenderowanie, polecenie (weź się do roboty).
- Ostrzeżenie, groźba (nie możesz marzyć o dobrych stopniach).
- Moralizowanie (powinieneś), (twoim zadaniem jest nauka).
- Doradzanie, sugerowanie rozwiązań (musisz lepiej zaplanować dzień, wtedy wszystko się uda).
- Pouczanie, wykład (pamiętaj, że na poprawienie masz tylko tydzień).
- Osądzanie, krytykowanie, potępienie (jesteś po prostu leniwy).
- Obrzucanie wyzwiskami, wyśmiewanie, ośmieszanie (zachowujesz się jak pierwszoklasista).
- Interpretowanie, analizowanie (starasz się wykręcić od obowiązków).
- Chwalenie, wydawanie ocen (jesteś zdolny i dasz sobie z tym radę).
- Uspokajanie, okazywanie współczucia (miałem takie same problemy).
- Indagowanie, przesłuchiwanie (ile czasu na to poświęciłeś, dlaczego tak długo czekałeś?).
- Odwracanie uwagi, zmiana tematu (porozmawiajmy o czymś przyjemniejszym).

Każdy z powyższych komunikatów ujawnia, co myślimy o naszym rozmówcy i określa to, co on ostatecznie sam pomyśli o sobie. W efekcie uczeń jako odbiorca takich komunikatów przestaje mówić, izoluje się, ma poczucie winy, jest oburzony, czuje presję.

JAK ROZMAWIAĆ Z UCZNIEM

JĘZYK AKCEPTACJI - KONSTRUKTYWNA POMOC UCZNIOWI

1. *Bierne słuchanie.*

Uczeń chce być wysłuchany. Słuchanie, bez przerywania zachęca do dalszego mówienia. Nie może mówić o tym co go trapi, jeśli mu ciągle przerywamy. Milczenie pozwala uniknąć blokad.

2. *Odpowiedzi potakujące.*

Są sygnałem, że śledzimy tok wypowiedzi ucznia z uwagą. Mogą być bezstonne i słowne np: skinienie głową, uśmiech, powiedzenie: "aha", "no tak", "hm".

3. *"Otwieracze"*

Sposoby dodatkowego zachęcania, aby uczeń mówił dalej. np.: "to ciekawe, mów dalej", "widzę, że bardzo to przeżywasz", "czy chcesz coś więcej na ten temat powiedzieć?".

4. *Aktywne słuchanie*

Polega na wysłaniu wypowiedzi zwrotnych do ucznia. "O ile dobrze cię zrozumiałem.", "Jeśli dobrze rozumiem, to..". To znaczy, że.. "Niepokoisz się, że"...Dzięki takim wypowiedziom sprawdzamy, czy początkowa wypowiedź ucznia nie była "zaszyfrowana", co często się zdarza, bo uczeń nie wie czy może powiedzieć wprost o tym, co go trapi. Zachęcamy też do dalszego mówienia dostarczając dowodu, że go

rozumiemy. Często na końcu rozmowy okazuje się co naprawdę przeżywa uczeń.

GDY NAUCZYCIEL MA PROBLEM

Co robią nauczyciele, gdy słusznie określą zachowanie ucznia jako niemożliwe do przyjęcia i umieszczą je w obszarze swoich problemów? Zachowanie ucznia jest na tyle nie do przyjęcia, iż zakłóca proces nauczania i uczenia się. Wówczas nauczyciel zaczyna rozmowę. Postawa doradcy, psychologa i język akceptacji w takim przypadku są nieskuteczne i zabrzmiały fałszywie. Poszukując właściwej reakcji nauczyciele pragną, by ich potrzeby zostały zaspokojone. Tymczasem najczęściej reagują w sposób, którego sami kiedyś jako uczniowie nienawidzili. Wysyłają uczniom komunikat " TY "; " WY ", podający rozwiązanie, poniżający, zakamuflowany, często bez konkretnego adresata.

Komunikat " WY "

" **Cisza!**", " **Spokój!**", " **Zachowujecie się jak banda!**", " **Będzie w końcu porządek czy nie!**". Oto komunikaty, w których adresat nie jest dokładnie określony. Na ogół uczniowie się nimi nie przejmują. Nauczyciel rzuca hasła jakby w " powietrze ", a ponieważ nie odnoszą one oczekiwanego skutku, ich nadawca wydaje się uczniom śmieszny.

Wypowiedzi z rozwiązaniem.

- Rozkazywanie: „ Wypluj tę gumę ”
- Groźenie: „ Jeżeli nie posłuchasz..... ”
- Kazania: „ Powinieneś wiedzieć, że tak się nie robi ”

- Pouczanie, logika, fakty: „ Nie skończysz tego, jeśli będziesz się objął ”
- Gotowe rozwiązania: „ Gdybym był na twoim miejscu, zabrałbym się do roboty ”

Takie komunikaty często nie odnoszą skutku. A jeśli odnoszą to cena ich jest wysoka. Uczniowie bowiem odczytują w nich ukryty komunikat: „ To ja rządę, ja mam władzę, ty jesteś zbyt głupi, byś wiedział jak mi pomóc „. Najczęściej wzbudza to dodatkowy opór uczniów.

Wypowiedzi poniżające

Odnoszą jeszcze gorszy skutek. Zawarta jest w nich ocena, drwina krytyka, osąd. Zniestrwiają ucznia, potęgują kompleksy. Są one lekceważone przez uczniów, albo przyswajane jako dowód, że są do niczego. Oto one: osądzanie, krytykowanie, potępienie, wyśmiewanie, wymyślanie, diagnozowanie - np.

" Ty zawsze zaczynasz „, „ Zachowujesz się jak dziecko ", " Robisz to, żeby zwrócić na siebie uwagę ".

Wypowiedzi pośrednie

Nabieranie, drwina, dowcipkowanie. Np. " Nigdy przedtem nie uczyłem małą ", "Może zaczekamy, aż ten błazen przestanie się popisywać "

Wszystkie takie próby rozwiązania problemu nauczyciela opierają się na języku nieakceptacji. Często odnoszą skutek przeciwny - pojawiają się mechanizmy obronne uczniów zmierzające do pozbawienia nauczyciela

władzy. Są nieskuteczne, bo opierają się na wysyłaniu komunikatu TY, którego centrum jest uczeń.

Komunikat " JA "

Gdyby nauczyciel powiedział cokolwiek o tym jak sam się czuje na skutek takiego czy innego zachowania ucznia to byłby to komunikat JA.

Taki komunikat odniesie skutek, jeśli zawiera pewne elementy. Uczniowie muszą się z niego dowiedzieć, co stwarza nauczycielowi problem, określić konkretny wpływ na jego osobę, ujawnić stan uczuć.

Problem ----- Jacek, twoje ciągłe spóźnianie się sprawia mi kłopot.

Wpływ ----- Gdy wchodzisz muszę przerywać zajęcia .

Uczucia ----- To mnie rozprasza i denerwuje.

Poprzez takie reakcje nauczyciel ujawnia swój stan wewnętrzny, ujawnia swoje " ja ", niczego nie narzuca uczniowi i pozostawia samemu uczniowi odpowiedzialność za jego zachowanie. Uczeń może poczuć się rozważny i pomocny, a nie zawzięty i krnąbrny. W odróżnieniu do komunikatów " TY ,,," takie komunikaty nie wpływają ujemnie na stosunki uczeń - nauczyciel. Pod wpływem takich postaw nauczycielskich, również uczniowie zaczynają wysyłać uczciwe komunikaty do innych uczniów i nauczycieli.

KONFLIKT

Nawet przy wykorzystaniu przez nauczyciela najlepszych sposobów reagowania na problemy swoje i uczniów, może dochodzić do konfliktów. Dochodzi do nich, gdy motywy złego zachowania uczniów są tak silne, iż nie mogą, lub nie chcą się zmienić oraz gdy stosunki z nauczycielem są tak złe, że uczniowie nie chcą lub nie mogą się zmienić. Konflikty to sprawa, gdzie w grę wchodzi potrzeby nauczycieli i uczniów. Jest to więc problem obu stron.

Typowe sposoby rozwiązywania konfliktów

Zarówno nauczyciele jak i uczniowie myślą przeważnie o rozwiązywaniu konfliktów w kategoriach: **Wygrany - Przegrany**. Wśród praktykowanych sposobów rozwiązań królują dwie metody.

Metoda I - autorytarna. Wygrywa tu nauczyciel. Może być szybka i skuteczna w wyjątkowych sytuacjach (" Odtóż ten ostry nóż ,,). W innych przypadkach wywołuje u przegranego poczucie oburzenia i wrogości wobec zwycięzcy. Daje przegranemu słabą motywację do przemiany. Stawia nauczyciela w roli policjanta, który popisuje się władzą. Hamuje odpowiedzialność za siebie i współdziałanie, wywołuje u zwycięzcy poczucie winy. Jest destruktywna dla obu stron. W wyniku stosowania tej metody uczniowie uruchamiają niekiedy mechanizmy obronne - bunt, opór, prowokowanie, agresję.

Metoda II -permissywna. Wygrywa uczeń. Nauczyciel się poddaje. Nauczyciel nie zwraca uwagi na zachowanie czy spór, po prostu kapituluje. Także przy zastosowaniu tej metody wygrany i przegrany odczuwają podobne emocje do opisanych powyżej.

Metoda III - niezawodna w rozwiązywaniu konfliktów. Polega na tym, że to obie strony poszukują sposobów rozwiązania konfliktu. Polega ona na:

- Określenie problemu
- Szukanie możliwych do przyjęcia dla obu stron rozwiązań
- Ocena propozycji rozwiązań (eliminacja rozwiązań nieakceptowanych przez jedną ze stron)
- Wybór najlepszych rozwiązań.
- Sposoby realizacji - kontrakt.
- Zawarcie umowy - kontraktu.
- Ocena wybranego rozwiązania w praktyce.

EFEKT : OBIE STRONY WYGRYWAJĄ – KOMPROMIS

Dlaczego tak lubimy posługiwać się władzą i dlaczego jest to nieskuteczne?

Nauczyciele, prędzej czy później zdają sobie sprawę, że autorytarne i władcze podchodzenie do problemów szkolnych okazuje się nieskuteczne. Tylko w oczach małych dzieci nauczyciel jest kimś, kto wydaje się mądry, rozważny, władczy. Jest idolem i wzorem. W miarę jak uczniowie dorastają, mądrzej i dojrzewają autorytet nauczyciela zmniejsza się, jeśli jest mu niestuszenie przypisany. W miarę jak dzieci dorastają nauczyciele tracą władzę karania i nagradzania. Dlatego nauczyciele starszej młodzieży czują się bezsilni, bo zachowaniami starszych uczniów nie da się kierować wyłącznie przy pomocy nagród i kar. Starsi

uczniowie sprawiają problemy przede wszystkim, dlatego, że stali się bardziej niezależni, a nauczyciele stosują metody kontroli oparte na władzy.

Literatura:

„Wychowanie bez porażek” Thomas Gordon
‘W zgodzie z sobą i z uczniem” Hanna Rylke